Concertul
de Ismail Kadare

Mao avea un dosar, poate cel mai drag lui, numit „Scrisori din lanurile de orez”. În ultimii ani primise felurite scrisori de la tot soiul de oameni: prizonieri în pragul execuției, văduve, miniștri decăzuți care cerșeau îndurare, cei care îmbălsămează cadavre, acum rămași fără muncă, și așa mai departe. Dar acelea pe care le primea din orezării erau singurele peste care îi plăcea să-și mai arunce privirea din când în când. Erau de la scriitorii deportați în provincii sau în sate izolate pentru reeducare. „O, Doamne, din aceste orezării inundate și înnămolite noi cu miile îți mulțumim, pentru că ne-ai scăpat de povara infernală de a mai scrie.”

Lui Mao îi plăcea să scoată din dosar și să compare scrisorile primite recent cu unele mai vechi. A observat că erau tot mai neînchegate, cu propoziții din ce în ce mai serbede, precum țărâna. „Doamne, se gândea el într-o zi, în curând o să-mi trimită verzi și uscate, așa cum trăncănesc damblagiii. Și nu m-ar surprinde ca într-o bună zi unul dintre ei să-mi trimită o bucată de hârtie mânjită cu noroi și niște litere împrăștiate ca boabele de orez rămase miraculos în urma unei inundații.” A zâmbit la gândul ăsta. Se putea spune acum că i-a avut pe cei mai buni dintre scriitori. Simțise mereu o repulsie puternică față de ei, dar, după ce s-a căsătorit cu Jiang Qing, și mai ales când ea a început să îmbătrânească, antipatia lui devenise insuportabilă. Aflase recent din presa străină că ea fusese influențată de trecutul ei ca actriță de film de duzină, și de crizele de gelozie, eșecurile și umilințele permanente prin care trecuse, deși probabil nici nu-i pomenise despre cele mai rele dintre ele. Știa sau își

imagina, motivele pentru care această târzie reglare de conturi devenise o obsesie pentru ea, dar, întrucât corespundea cu propriile-i idei, nu se împotrivea. Într-o zi a împins lucrurile atât de departe, încât i-a spus: „Ești complet egoistă. Cred că ai o problemă. Și eu sunt poet, dar eu nu urăsc alți poeți din invidie sau ciudă. Nu-i suport pentru că fac rău, nu e nimic personal. Și atunci când o să scap de toți, poate că o să regret, ca atunci când smulgi o plantă frumoasă, dar otrăvitoare. Pe de altă parte... Tu ești femeie și presupun că nu ar trebui să fii tratată prea dur."

Își amintea bine acea noapte de iulie din Shaoshan, când i-a prins răsăritul vorbind despre viitorul omenirii. Era o noapte apăsătoare, umedă, în care vorbele lor sfârșeau înăbușite în gemete. Amândoi erau încântați la gândul că în viitor omenirea va fi purificată de artă și literatură. „Cât de minunat va fi să purifici lumea de asemenea amăgiri și sentimente bolnăvicioase", strigase ea, deși își trăsnise degetele cu o anumită teamă. Știa că era o misiune dificilă și îl tot întreba pentru a se asigura dacă mai era vreo șansă. I-a dat un răspuns evaziv, iar ea i-a răspuns de parcă ar fi băut ceva: „Și muzica. Într-o altă noapte ca asta vom scăpa lumea și de ea, încât planeta să fie surdă de-a binelea." Teatrul, proza, poezia - toate aveau să fie tratate la fel. Singurul subiect care se va bucura de libertate - nu a spus asta implicit, dar își dădea seama ce voia să zică - va fi doar despre viața lor. Sau mai degrabă a ei. Și chiar era așa îngrijorător? Ce altă femeie de la Facere încoace mai avusese drept soț un bărbat care să conducă miliarde de oameni?

Toate acestea puteau fi abordate într-un mod sau altul. Autodafeurile erau publice și obișnuite de-a lungul istoriei omenirii și era firesc să închizi teatre, să spargi piane, să târăști sute de scriitori prin mizerie, ba chiar să reduci creierul omenesc la o etapă mai puțin dezvoltată în care imaginația să fie suprimată. Toate aceste lucruri aveau legătură: eliminarea

unuia ducea la distrugerea altuia, așa cum se întâmplă atunci când se desprinde o grindă și se prăbușește întregul acoperiș. Mai era totuși ceva de care cu greu puteau să se descotorosească. Aproape tremurând, l-a întrebat de vreo două ori: „Dar cu viața? Ce-o să facem cu ceea ce oamenii numesc „o viață bună", cu șuetele de la cină, cu iubirea...?" Mai mult de teamă decât de altceva, încercase de vreo două ori să explice ce a vrut să zică prin iubire. După ce a încercat să-i spună pe ocolite, a zis: ea se referea la „iubire" în sensul propriu al cuvântului - relația dintre un bărbat și o femeie. Mao o ascultase în tăcere, apoi, la fel de circumspect ca înainte, i-a explicat că toate aspectele vieții la care se referise, inclusiv iubirea, vor dispărea în cele din urmă. Vor dispărea și șuetele din timpul mesei, dacă nu cumva deja se întâmplase asta, pentru simplul fapt că nu vor mai exista mese (un simplu bol de orez nu va putea fi numit o masă). În ceea ce privește iubirea, asta era doar o chestiune de timp...

Lăsând la o parte faptul că ideile lui nu erau nuanțate de vreo ambiție personală, gândirea lor devenea tot mai asemănătoare. Adevărat, Mao își iubise prima soție foarte mult: când i-a dedicat unul dintre cele mai emoționante poeme, Jiang Qing a izbucnit într-un plâns isteric. Dar cu timpul, atât părerile lui despre iubire, cât și despre alte lucruri, se schimbaseră.

Jiang Qing, bucuroasă să vadă în sfârșit iubirea surghiunită la un loc cu celelalte lucruri inoportune, a început să vorbească tot mai pătimaș, ba chiar mai fanatic, decât înainte, ore întregi toată noaptea, pe care el și-o va aminti mereu ca fiind „noaptea ei". Îi șoptea în ureche că iubirea era inamicul lor numărul unu (nu se mai sinchisea să o numească „inamicul Chinei" sau „al Revoluției"), la fel de necruțătoare ca ceilalți, în multe feluri mai implacabilă decât ei pentru că era greu de potolit. Ea susținea că această relație ticăloasă dintre sexe folosea o mare parte din resursele de iubire ale

omenirii, astfel privându-i pe el și pe ea de propria lor parte: le răpea iubirea care li se cuvenea pe bună dreptate, continua ea înlăcrimată. Din nou a întrerupt-o cu calm: „Nu te îngrijora, Jiang Qing, spunea el, și iubirea va fi suprimată." Și i-a explicat că iubirea nu e la fel de puternică precum pare: până de curând nici măcar nu exista. În epoca primitivă era doar un act sexual; chiar și în vremurile clasice, gradul de afecțiune era limitat. Dar perioada care a încurajat-o și a transformat-o în cea mai răspândită epidemie de pe glob a fost în Europa, în timpul Renașterii. Dar monstrul înaripat va dispărea în cele din urmă la fel de repede așa cum a fost creat, după ce își va lua rămas-bun de la lucrurile din care s-a hrănit - artele, literatura și celelalte absurdități. A descris diferitele etape ale războiului care urma să aibă loc: primul lucru care trebuie făcut este retrogradarea iubirii la ceea ce a fost înainte de Renaștere. A doua etapă i-ar da lovitura de grație, readucând-o pur și simplu la relații sexuale. Astfel s-ar elimina orice pericol. „Dar cât timp va lua asta, Dumnezeule? Cât timp va dura?", a întrebat ea nerăbdătoare, aproape în agonie. Îi dăduse un termen limită, nu-și mai amintea cu precizie, dar și-o amintea pe ea cum suspină, pentru că nu mai credea că vor mai apuca să trăiască să-și vadă visul cu ochii." La scurt timp, când a auzit prima dată în Cambodgia despre „îndrăgostiți" care au fost executați disciplinar după ce au fost prinși vorbind despre iubire în loc de politică, i-a amintit de suspinul sceptic din acea noapte fierbinte și umedă.

În acea noapte stranie, i-au prins zorii discutând subiecte care probabil nu mai fuseseră dezbătute de nimeni altcineva vreodată. „Tot ce ar putea încuraja dragostea trebuie suprimat," a șoptit ea. „Pantofii de damă, bijuteriile, rochiile, coafurile..." „Dar pe astea deja le-am eliminat! a răspuns el. Astfel de extravaganțe nu mai sunt de multă vreme în China." „Poate nu în China, s-a plâns ea, dar trebuie să privim mult mai departe - lumea întreagă e plină de așa ceva!" Apoi s-a

ridicat brusc și s-a dus în altă cameră. După un timp s-a întors îmbrăcată într-o uniformă militărească, dar care arăta mai mult ca cea a unui paznic de închisoare. A închis o clipă ochii: nu putea s-o vadă așa, cu nenorocita aia de șapcă, care îi acoperea părul, și așa rar, și pantalonii ăia care atârnau pe ea: arăta oribil, de parcă era un băț îmbrăcat. Era conștient de ce adoptase ideile lui în legătură cu reformarea omenirii cu atâta nerăbdare, dar văzând-o așa, a înțeles că ea nu va avea pace până nu va transforma visul în realitate. „De acum înainte, a șoptit ea, mă voi îmbrăca așa nu numai când sunt cu tine, dar și la întâlnirile Politburo-ului[1], și peste tot - în public, la paradele din Piața Tienanmen, și chiar și la recepțiile oficiale, chiar sub nasul străinilor." Cuvintele ei l-au convins că, dacă sacrificiul ei va fi complet, răsplata pe care o aștepta va fi pe măsură. „Trebuie să fiu precaut, se gândea el: femeia asta este mistuită de ambiție. Dar ea își va obține recompensa!" Nu-și mai amintește acum foarte clar ce spusese de fapt atunci, nici măcar ce gândise. Fără îndoială că făcuse câteva remarci mai în glumă, mai în serios. „Pe măsură ce vei îmbătrâni, odată cu tine va păli frumusețea din lume"; „Omenirea o să jelească tinerețea ta pierdută"; „Nu e vorba de tine, ci de omenirea care se va degrada" – cam așa ceva. Sau, „am auzit cândva de o carte în care chipul unui bărbat a rămas neschimbat, în timp ce efectele timpului se vedeau doar în portretul său... Cineva trebuie să plătească pentru trecerea tinereții tale, Jiang Qing. Nu-ți ajung toate femeile din China? Știam că vei spune asta! Foarte bine, lasă toate femeile din lume să plătească atunci!"

I-a amintit că unele femei din Europa gândesc ca ea. A ascultat nerăbdătoare, neliniștită. „Sunt femei, a spus el, care mi-au acceptat imediat ideile, chiar și în sânul Europei, la Paris. Lumea le zice „maoiști". Nu crezi că e minunat?"

---

[1] Politburo - Birou Politic (în rusă) în timpul comunismului.

„Desigur, a răspuns ea, dar nu sunt multe - doar o picătură într-un ocean. Ce grozav ar fi să le schimbi pe toate celelalte? Poate ar fi o idee bună să începi cu cele din Albania? Alianța dintre țările noastre ar face totul mai ușor.”

„Da, ai dreptate, a răspuns el, așa o să facem. Femeile albaneze vor fi primele din Europa care își vor pierde orice urmă de feminitate. Știu că au reușit să renunțe la voal după ce Islamul le impusese să-l poarte timp de cinci sute de ani. Dar noi suntem mult mai puternici decât Islamul!”

Big biznis
de Victor Paskov

Când m-a sunat Koleff, milionarul, eram în depresie. Romanul meu despre Germania înainta ca melcul. Nu mergea, ce mai? Nu că nu m-aș fi așteptat la asta; nu-mi păsa dacă va avea succes sau nu, dar...

Marie, cu burta la gură, mă privea cu ochi înțelegători și în fiecare dimineață îmi punea o sticlă de bere pe birou. Nu funcționa. Îmi smulgeam părul din cap, mototoleam foi de hârtie, copleșind-o cu un aer de geniu creator: Marie nu se lăsa dusă de nas. Este o foarte bună cunoscătoare a spiritului enigmatic slav. Expertă în tot ceea ce este de origine slavă. A citit Dostoievski, fir-ar să fie.

Ca reacție la depresia mea, Marie s-a așezat la calculator și, la scurt timp, din colțul unde stătea, se aude ticăitul ceasului... ora șase, ora șapte! Mă scotea din minți! – iar apoi, dintr-odată, sună milionarul Koleff.

Când la un capăt al firului e o persoană pentru care lucrurile nu merg tocmai bine iar la celălalt e unul care valorează o sută de milioane – cine știe cât pune deoparte un milionar? – discuția nu e pe picior de egalitate. „Bineînțeles”, am spus, „Da, da!” și „Sunt flatat, domnule!” apoi iau metroul din Boissy până la Les Invalides, și tremur tot pentru că sunt claustrofob. Ce naiba vrea Koleff de la mine?

Marie a notat stațiile pe o bucată de hârtie, cum să cobor din nenorocitul ăla de metrou, cum să urc pe scări la dreapta, și să o iau pe o stradă pe care n-o știu, cum să traversez după aceea Podul Alexandru și, când văd cupola aurie de la Les Invalides, să mă gândesc la Napoleon; din nou

la dreapta, și iată-ne pe strada unde se află instituția lui Koleff.

În momentul în care m-am oprit în fața clădirii roz, o rază de soare, care străpungea o parte din nori, s-a așternut peste Les Invalides, și s-a lăsat ușor peste sistemul sofisticat de sonerie, ca un fel de computer; am rămas pe loc, holbându-mă prostește, eu care nici măcar nu știu să schimb o siguranță.

Am aruncat instrucțiunile pe care mi le dăduse Marie și le-am scos pe ale lui Koleff. „Apasă tasta 3, apoi pe X", am scris. „După aceea, introdu codul 249. Așteaptă puțin, apoi spune în aparat cine ești. Vorbește răspicat. Ușa se va deschide. Doamna de la poartă este spanioloaică. Arată-i actele. Ea tastează codul și se deschide ușa interioară. Intră prin stânga, acolo e liftul. Introduci codul cutare. Intri în lift și apeși ușor pe buton. Nu apăsa prea tare: este cu senzori. Al cincilea etaj. Este atât de simplu."

Într-o cabină de sticlă, cu o figură de sticlă, stătea jalnica portăreasă spaniolă. *Buenas dias, señora,* am spus. S-a aplecat și m-a privit încovoiată. A apăsat pe ceva. Mi-a împins o tăviță din metal. Mi-am pus legitimația de la Uniunea Scriitorilor. Acolo scrie în engleză că sunt membru. Mi-a sucit-o pe toate părțile, s-a uitat la fotografie, apoi la blugii mei și la geacă. Îi juca mustața de la atâta strâmbat din nas. După terminarea acestor manevre tipic spaniole, a tastat codul. Am intrat. M-am răsucit la stânga. Am văzut liftul și am introdus codul. Până aici era bine.

Iată-mă în fața apartamentului lui Koleff. Am apăsat un buton. O explozie de muzică. Soneria era programată să sune când ajunge la etajul cinci. După ce am stat vreo cinci minute bune la ușă, s-a deschis.

Koleff avea în jur de șaptezeci de ani. Unul dintre indivizii ăia de șaptezeci de ani foarte plini de viață, care parcă s-au născut la șaptezeci de ani și acum se îndreaptă spre patruzeci. Avea o pereche de ochelari cu o ramă albastră

ultimul răcnet, pe care îi ținea pe vârful nasului. Cămașa largă îi cădea în cute elegante peste pantalonii bej. „Appelle-moi" scria pe buzunarul de la cămașă. Era brodat de mână. În picioare avea pantofi care făceau pe puțin 500 de franci. Mustața subțire era răsucită deasupra buzei ușor vinețiie. Gâtul plin de riduri, puternic, de culoarea țiglei de pe acoperiș. Era scund, dar dădea impresia unui om înalt. Nu știu de ce.

„Bună ziua, domnule Paskov!", a spus. Vocea îi era aspră și horcăită, de parcă ar face gargară cu pioneze. „Mă bucur să te văd. Vorbești engleză?"

Am mormăit că și eu mă bucuram, dar că vorbesc germana mai bine, și, bineînțeles, bulgara.

„Bun", a spus. „În regulă. *Ich habe Deutschland studiert*."

A sunat interfonul. A ridicat receptorul. Era portăreasa, cu obsesiile ei de spanioloaică. Koleff mi-a făcut semn să-l urmez. Am mers de-a lungul unui coridor larg. Mă holbam la statuile de marmură și, totodată, la tapiseriile de pe pereți. Prezentau motive din mitologia Greciei antice.

„Bârlogul meu e puțin dezordonat, domnule Paskov", a șoptit. „La Paris, sunt burlac. La Paris orice bărbat trebuie să fie burlac. Nu e cazul la Madrid. Din cauza religiei. Sunteți o persoană credincioasă? Am un apartament în Madrid, în care... în fine, în Hawaii, am o prietenă care are grijă de *hacienda* mea. Casa din New York este o vizuină de huligani. L-am lăsat pe fii-miu acolo anul trecut, care - știi tu – hașiș, femei, scandal... tinerețe!

După ce am ocolit puțin, am ajuns în sufragerie. Filarmonica din Boston ar putea ține un concert acolo. O acustică splendidă. Am traversat-o fără să ne grăbim. Pașii ni se afundau în covor, destul de des încât să ne încetinească mișcările. Am ieșit pe balcon.

„Uite, Paskov... nu e asta o priveliște nerușinat de frumoasă?"

Într-adevăr era. Din balconul mare se vedea dedesubt un parc îngrijit. Mai încolo – cupola aurită de la Les Invalides, în spate – Le Grand Palais, Petit Palais, podul, Sena, mașini și oameni alergând cu pași mărunți de-a lungul bulevardului larg și, deasupra noastră, cerul albastru. O priveliște de milioane.

Am oftat. Ne-am întors în sufragerie. Ne-am privit în ochi. Eu mi-am coborât privirea. El s-a dus la bibliotecă, a luat de pe raft un volum gros și mi l-a dat. Rabelais. Numai piele și aur. Un obiect antic rar. Koleff a scos cărțile, le-a șters coperțile, le-a lipit de obraz și a mormăit încet. Ronsard, Corneille, Voltaire... toate ediție princeps.

„Să stăm jos, Paskov!"

M-am așezat pe ceva moale. Fără să vreau, mi s-au crăcănat picioarele. Mi-am cerut scuze pentru gestul indecent. Pe pereți erau tablouri. Tablouri peste tablouri. Am recunoscut Vasarelli, Picasso, un mic Paschen, nu că m-aș pricepe, dar am recunoscut și un Gross! – după colajul și stilul său academic, dar, mai ales, pentru că în compania aceluiași Reiner Gross m-am îmbătat eu în Berlin, în Kreuzberg, iar soția lui urma să îmi publice cartea în New York, urma să publice tot ceea ce scrisesem. Dar nu a făcut-o. Chiar și așa, am fost foarte mulțumit de Gross.

Pe măsuța elegantă de cafea, cu picioare baroc, era un rând de sticle. Whisky, vermut, gin, pastis, grappa, Pernod, vodca, tequila, rom alb, rom roșu, Armagnac, chiar și șliboviță. Își făceau cu ochiul. O pleiadă jalnică.

„Servești un ceai, domnule?", a întrebat. „Am ceai spaniol, din frunze de căpșuni."

Nu m-ar fi deranjat un whisky, după tot stresul, dar am spus, „Da, ador ceaiul. Dar, mai ales, ceaiul din plante."

Ne-am dus în bucătărie. Parcă era o stație spațială. Ne-am așezat pe niște taburete înalte. O chestie electronică ne-a făcut ceai.

„Ți-aș da niște zahăr, domnule Paskov, dar nu îți face bine. Nici sarea. Citești reviste naturiste? Nu? Ce păcat. Poftim...” Mi-a pus un fel de îndulcitor în ceașcă. Ssssst... a fâsâit și s-a dizolvat în ceai.

„Domnule!” a spus cu vioiciune când ne-am întors în sufragerie. „Ești un tânăr talentat. Am câteva informații. Mi s-a spus despre cartea dumitale. Felicitări.”

Am scos repede cartea – în bulgară și în franceză, cu o dedicație în ambele limbi, și i-am înmânat-o. A luat-o și a așezat-o pe măsuța de cafea lângă băutură. Nu că m-aș fi așteptat să o pună lângă Rabelais, dar ...

„De curând, am sponsorizat o carte, Paskov. *Momente din istoria Bulgariei.* Ai auzit de ea? Bine. A fost scrisă de o cunoștință de-a mea, un jurnalist, tot bulgar, hmm, acum e cetățean francez. Tu ești cetățean francez? Nu încă? Să te faci, Paskov, să te faci. Eu sunt american, dar mă simt spaniol... da. Toate acele călătorii, Berlin, Rio, hoteluri și negocieri, ca să nu mai zic de profituri – înțelegi? – big biznis, Paskov. Pentru asta, nu pentru mine. Un bărbat nu trebuie să uite că este bulgar – decât dacă este chinez, ha, ha. ”

„Ha, ha...”

„A venit vremea ca această carte să aparțină bulgarilor. Ei nu știu istorie, Paskov. Comuniștii au falsificat-o, iar oamenii sunt acum proști ca noaptea. Dumneata *nu* ești comunist?”

„Monarhist...”

„Oh... și ce crede franțuzoaica dumitale de asta? La drept vorbind, nu-mi pasă. Și nici ție n-ar trebui să-ți pese. Comuniștii, regaliștii, extremiștii de dreapta și de stânga, importanți și neimportanți – sunt toți niște gunoaie.”

„*Mie* nu-mi pasă!” am mințit.

„Deci: o editură... – a pomenit numele unei mari edituri din Sofia – m-a contactat. Vor să-mi publice cartea. O

să-mi obțin toate drepturile. Cu cât crezi că o să plătească? Spune-mi adevărul, domnule."

Aceeași editură mi-a oferit trei mii de leva pentru cartea mea. Acum un an. Cu acești bani am trăit o lună sau două. Și chiar bine, al dracului de bine. Dar eu sunt eu și Koleff e Koleff.

„Câte exemplare?"

„Două sute de mii."

„A mea a fost în douăzeci de mii. Asta înseamnă un bestseller."

Auzisem că în anii de început ai totalitarismului unii scriitori primeau o sută de mii fiecare, o sumă enormă în meseria noastră.

„Uitați..." am spus. "Poate două sau trei sute de mii?"

Koleff s-a lăsat pe spate și a râs ușor.

„Paskov, ce tot spui? Două sute de mii? Trei sute de mii? Un milion, Paskov! Un milion!"

Să-l ia naiba. Eram în 1990. Țara suferea din cauza crizei economice, ca un epileptic. Diverse organizații din lume promovau ajutorul umanitar și ăsta vrea un milion.

„Mi se pare," am replicat, foarte atent, "că depășește resursele editorilor bulgari."

„Vor găsi mijloacele, Paskov, vor găsi. Să împrumute banii de la bunicile lor."

„Dar ce veți face cu milionul?" am izbucnit. „Ăștia sunt leva - nu franci!"

Și-a dat jos ochelarii albaștri. Și i-a frecat de obraz.

„O să-ți spun, Paskov. Chiar dacă nu este treaba dumitale. O să-mi cumpăr un apartament în centrul Sofiei. O să-l mobilez. Aparate, computere. O să-mi fac o firmă. Biznisul o să meargă ca pe roate. Big biznis! Voi întemeia și o fundație. Pe numele meu. Tinerii bulgari vor studia agronomia la fundația mea. Vor cultiva pământul nostru bulgar distrus de comuniștii care l-au luat cu japca, pe care

comuniștii l-au ruinat. Eu sunt patriot, Paskov! Voi smulge milionul ăsta din ghearele comuniștilor!”

Nu m-ar deranja dacă milionul ar fi smuls din ghearele comuniștilor de Koleff, doar că ei îl șterpeliseră dintr-un teanc de la prostul ăla de popor. Deja îl depozitaseră într-o bancă elvețiană. Comuniștii fac big biznis! E un cerc vicios.

„De ce crezi că au oamenii nevoie acum?”

„De bani”, am răspuns fără a sta pe gânduri.

„Bani, bani!” Era nervos. „Deci ești exact ca ceilalți! Toți visați la bani! Ai idee de unde vin banii ăștia? Nu! Oamenii, Paskov, au cea mai mare nevoie de modele morale. Oamenii sunt disperați. Au nevoie de modele.”

Les Invalides era scăldat în lumină. Umbre misterioase dănțuiau deasupra pereților. Peste tot erau tablouri ale căror nuanțe se refractau, ca într-un acvariu. Bolborosea ceva.

„Cândva, domnule, acum 45 de ani, înainte ca dumneata să te naști, am început de la zero...” a șoptit modelul dintr-un colț luminat pe jumătate. „Am rătăcit din țară în țară – ce crezi, Paskov? În final, am ajuns în America. Ai fost vreodată în America?”

Nu, n-am fost în America! Am trăit doisprezece ani în RDG – ce știi *tu*, Koleff? – la fel de departe de America cum e ugerul unei vaci de Calea Lactee. Știam ce urma. Eram pregătit să-l ascult pe acest tânăr întreprinzător bulgar care se lăuda cum a răzbit prin viață ca să ajungă cât mai sus, mai sus chiar decât Empire State Building. Știu cum ajungi milionar, Koleff! Zi-mi versiunea scurtă!

Nu putea să-mi spună versiunea scurtă. *El* nu voia versiunea scurtă. Gândurile îi zburau de la politică la construcții (Koleff fusese antreprenor), la rege, de la rege la Hamburg și la târfele din Hamburg, de la târfele din Hamburg la cele din St. Denis, apoi înapoi la comuniști, un scurt popas

în Bulgaria acum treizeci de ani, slujba de pomenire a tatălui său, și apoi – bum! - Insulele Canare! New York! Senatori, președinți! O nemțoaică, pe care a făcut-o doamnă, dar târâtura dracului l-a părăsit (ai grijă cu femeile, Paskov!), procese dubioase cu statul pentru un teanc de milioane... Dumnezeule! – m-a amețit.

„Viața mea, Paskov," a încheiat. „Asta e viața mea. Un model grăitor pentru un popor fără niciun rost. Spune-mi, ca om de cultură, ce se vinde cel mai bine acum?"

„Crimă, Stephen King, romane de groază, erotice așa și așa, ceva literatură disidentă din Est? – dar în curând va fi inflație." Fierbeam în suc propriu. „Beckett e scump, dar nu se citește, americanii scriu tone pe aceeași temă."

„Stai puțin, stai." Se plictisea. Bătea cu degetele pe măsuța de cafea și căsca. „Prostii, prostii... melodramă, disidențe, Stephen King, biografii, Paskov! Ăștia citesc biografie. Știai asta?"

Știam.

„De curiozitate – ce ți-a rămas în cap din tot ce ți-am spus?"

„Slujba de pomenire."

„Slujba de pomenire. Ok. De ce nu o pui pe hârtie? Dar nu ți-ai luat nicio notiță, Paskov! Nu știi stenografie? Ce? Dar poți să-ți amintești tot? Vom vedea, vom vedea. Mai vorbim. Biznis, Paskov. *Big biznis!*"

Am sunat-o pe Marie din stația de metrou Grand Palais. I-am zis pe un ton sfidător să meargă numaidecât la arabi și să cumpere o sticlă - știa ea ce să cumpere, da, și arahide, bineînțeles! Cine bea whisky fără arahide? - nu, nu sunt nebun. Nebunii nu au ce căuta în biznis! În drum spre Boissy, am scris despre slujba de pomenire.

„Big biznis!" i-am spus lui Marie care tremura toată. Am luat sticla și arahidele și m-am încuiat în camera mea.

Pe la trei dimineața terminasem de scris opt pagini de dialog jovial à la Raymond Chandler, combinat cu un pic de suferință proustiană, am împroșcat puțin cu noroi în stilul lui Bukowski, am preluat de la Hugo avântul revoluționar, și am pus toate vorbele astea în gura lui Koleff – un spectacol măreț. Care depresie? „Rio!" îmi răsuna în cap. „Hawaii! Un milion, hei, Paskov! Ori te pricepi să scrii biografii, ori nu!"

La zece în dimineața următoare m-a sunat Koleff.

„Știi, Paskov? - diseară am musafiri. Niște parlamentari bulgari din opoziția anticomunistă care vin în vizită. Da, îi cunoști. Și ei te cunosc. I-am invitat la cină. Am nevoie de câteva sfaturi. Întreab-o pe soția ta, că e franțuzoaică, ce e de făcut. Eu sunt burlac."

„De ce nu-i duceți la restaurant?"

„*Merde*! Ai habar cât costă o cină într-un restaurant parizian?"

Merde – aveam habar! Cândva Marie și cu mine trăisem bine; după aceea am avut arsuri la stomac. Nu de la mâncare, ci de la prețuri. Păi, fir-ar să fie! Sunt mai cunoscut ca gastronom decât ca scriitor și am hotărât să merg la el acasă și să le pregătesc eu cina. Dar mai întâi o să mă duc la supermarket și o să fac cumpărăturile, ca să economisesc timp. Milionarul Koleff insista să mâncăm fasole. După toate fripturile, somonul, caviarul, cârnații prăjiți, între New York și Polul Nord, acum tânjește după fasolea pe care i-o gătea maică-sa.

„Și biografia? Te gândești la biografie, Paskov?"

„E gata," am răspuns, pe tonul jovial de american plin de viață.

„Măi să fie! N-ai ars gazul degeaba! Abia aștept să-l văd", a spus Koleff "foarte nerăbdător".

Am plecat la supermarket. Am cumpărat fasole, ceapă, morcovi, roșii și ardei verde. De la chinezi am luat

salvie și mărar, ardei iute – tot ce era necesar pentru ciorba de fasole, ca la mama acasă.

Koleff se învârtea neputincios prin bucătărie. Habar n-avea ce și cum. I-a luat ceva timp până să se prindă care-i treaba cu bucătăria, cu ustensilele și toate chițibușurile ei, dar pentru mine era floare la ureche.

El citea biografia și sorbea din ceaiul de căpșune, cu ochelarii albaștri așezați pe frunte. Eu tăiam ceapa, morcovii și ardeiul gras în bucățele mici. Era entuziasmat, ca și când mi-ar fi satisfăcut fanteziile deșănțate. Și eu eram entuziasmat. E greu să scrii, dar nici să faci supă de fasole nu e ușor. Mai ales dacă vrei să iasă neapărat ca la mama acasă.

„Bun, Paskov! *Sehr gut*," a spus milionarul, ridicându-și privirea. „Îmi place, mai ales acum, când vrăbiile ciugulesc grâu de pe mormânt și îl duc în cioc până sus, în cer. Numai că tata a murit în '65, nu în '58, iar pe nemțoaică o chema Klara, nu Gretchen."

Am luat stiloul și am făcut corecturile. Când fasolea a început să fiarbă, am apucat cratița și am vărsat apa în chiuvetă.

„Ce faci?" Era agitat.

I-am explicat că prima apă în care fierbe fasolea se aruncă, pentru că îți produce gaze. Și de-aia i se spune „apă de pârțuri". Provoacă gaze.

„Ok, Paskov!" Mă privea cu uimire. "De unde știi lucrurile astea?" Milionarul îmi stătea în cale în bucătărie, fredona, zumzăia, mă complimenta, fluiera printre dinți, ținându-mă din treabă. Urăsc pe oricine îmi stă în cale când gătesc. Bine că a sunat telefonul. Îl sunau din Frisco. Apoi din New York, din Sofia, și de nu mai știu unde; și, mai târziu, și-a sunat prietena care avea grijă de *hacienda* din Hawaii, apoi s-a întors și a început să recitească biografia. Mă tot întreba când e gata fasolea. Murea de foame. Eu voiam o bere.

Văzusem în frigider un Tuborg, dar cum să-i spun că voiam să beau, din moment ce ficatul transformă berea în zahăr, iar zahărul nu-mi face bine? Și când mi-am amintit de ceaiul spaniol, am decis să mă duc jos la bistro și să îmi iau o bere pe șest. Începusem să mă enervez. „Să-l ia naiba!" O să-i spun că mă duc jos să iau o bere.

„Bine, Paskov!" a spus Koleff prietenos. „Până te întorci, o să tai murăturile."

„Care murături?"

„Murăturile. Pentru supă."

„Koleff!", eram revoltat. „Cum adică murături? Jos se vând ceapă, ridichi, salată verde! N-am zis că facem ca la mama acasă?"

„Paskov, ești ca toți bulgarii!", zise el pe un ton sever. „Să zicem că mergem și cumpărăm salată, ridichi și ceapă. Dar mai vedem și niște portocale, pepene și kiwi. De ce să nu luăm și din astea? Și după atâtea cumpărături, de ce să nu ne oprim și la bistro să bem o bere? În timpul ăsta murăturile o să facă tărăboi în frigider, așteptând să le mănânce cineva. Ăsta nu-i biznis, Paskov. Uită de bere."

„Chiar așa?", am întrebat eu ca să-l enervez. „Dar parcă murăturile merg cu un aperitiv."

„Ce aperitiv?"

„Pastis. Poate Pernod. Pui o măslină în fiecare pahar și apoi torni peste ea aperitiv franțuzesc. Presari mărar chinezesc peste murături, dar înainte torni un pic de ulei grecesc de măsline."

„Prostii! Am tescovină bulgărească."

„Domnule, dați o petrecere! Opoziția tot rumegă la fasole și murături de patruzeci și cinci de ani! Avem nevoie de un model de urmat. Haideți, domnule, să mergem să luăm niște salată, da?"

„Apropo de modele de urmat", sorbea fasole din oală zgomotos, bolborosind aprobator. „Minunată fasole, Paskov,

grozavă... ca și mica ta biografie despre mine... da! Lasă modelele de urmat în seama mea. Eu sunt cel mai bun model. Nu te gândi la opoziție. Nu merită nici măcar fasolea asta. Tu gândește-te la cartea noastră!"

„Care carte?"

„Cartea despre viața mea. Un bestseller. Uite, Paskov...", Koleff milionarul se așează confortabil pe un taburet înalt și mă privi cu dispreț. „Vei veni aici în fiecare zi și vei găti. Și în timp ce tu gătești, eu o să-ți spun povești. Apoi te vei duce acasă și te vei așeza la mașina ta de scris. M-ai convis, Paskov. Cu abilitățile tale tehnice și experiența mea... nu vom avea nicio problemă cu editorii. Poate doar tu să ai probleme cu ideile. Ideile, Paskov, sunt scumpe. Le poți folosi pe ale mele." - își desfăcu larg brațele - „Creează un bestseller. O să-l vindem editorilor tăi cu un milion de dolari și niciun cent mai puțin. Ăsta e big biznis! Cartea se va numi *Tunet în Munții Stâncoși*."

„De ce *Tunet în Munții Stâncoși*?", l-am întrebat complet zăpăcit.

„De ce nu? Hai, semnăm contractul acum?"

Am luat-o la fugă pe scări și am ajuns înaintea liftului. Uitasem că ușa are un sistem sofisticat de deschidere. Am început să smucesc clanța ca un țăran. Portăreasa nu mai putea de fericire în spatele meu. M-am întors către ea și mi-am pus mâinile pe cabina de sticlă. „Deschide!"

„Un moment! Sunteți domnul... domnul Paskov?"

„Nu!", am strigat batjocoritor. „De unde ți-a venit ideea asta? Sunt Don Miguel de Cervantes, José Ortega-y-Gasset, Miguel de Unamuno! Deschide!"

...Rătăceam pe Podul Alexandru, aruncam câte o flegmă în Sena și priveam statuile aurii ale cailor înaripați care goneau precum comuniștii către un viitor luminos. Pe

sub pod treceau bărcuțe, scăldate în lumini colorate, pline cu turiști lipsiți de griji. Splendid. Reflectoare brăzdau cerul... muzică, râsete, zgomot, bărbați, femei... Parizienii roiau precum fluturii. Am decis să-mi numesc viitorul fiu Alexandru, după acest pod.

Îi doream să fie la fel de plin de viață ca podul, nu bleg ca tatăl lui. Când o să crească o să-i povestesc cum găteam fasole pentru un milionar. Un model de urmat. Nu, eu nu eram pregătit pentru un așa big biznis. Nu eram și cu asta, basta! Am luat-o agale de-a lungul podului și am trecut pe lângă Le Grand Palais și Petit Palais, care găzduiau o expoziție Picasso și un grup imens de americani cu ale lor... ah, ce mă enervau americanii ăștia.

Îmi doream ca povestea lui Koleff să aibă o intrigă cel puțin cât de o nuvelă, dar nu avea. O grămadă de scriitori au scris povești ca ale lui Koleff, din Renaștere până acum, în seara asta, de ce să mă bag și eu într-o asemenea prostie?

„Ah, Rio", m-am gândit cu amărăciune în metrou în drum spre Boissy. „Hawaii? *Haciendas*?"

De vină era lipsa mea de inspirație, combinată cu milionul ăla nenorocit, plus viața mea de artist liber profesionist la Paris, care a mai contribuit și ea la lipsa mea de inspirație, oh, oprește-te!

În metrou nu era aglomerație. Am încercat să ațipesc, dar cum ai putea să ațipești când te macină furia. Mi-a venit în minte un vers din Eliot despre metrou - despre cum totul se scufundă în întuneric - Eliot avea dreptate.

Și tot *Pá*skov în sus, *Pá*skov în jos! M-am înfuriat. Oare era total incapabil să pronunțe corect Pas*kóv*? De ce nu l-am corectat? Pentru că dau dovadă de lipsă de caracter. Arta necesită o personalitate puternică, sacrificii, caracter.

...„Victimă a lui Ceaușescu! Victimă a lui Ceaușescu! Doamnelor și domnilor, aveți milă de o victimă a lui Ceaușescu!”

Eram revoltat!

Puteți spune ce vreți, dar urăsc metroul. Singurii care îl fac suportabil sunt cei care îl folosesc pentru a câștiga o pâine cu demnitate, recitând poezii, cântând, cu sau fără chitară, făcând trucuri magice.

Acum cu prăbușirea comunismului, metroul era plin de victime ale lui Ceaușescu. Victimele lui Ceaușescu nu știau nici să cânte, nici să recite poezii, nici să scoată porumbei din mânecă. Se deghizau ca în filmele cu Dracula, purtau geoarse și își pictau pungi sub ochi. Virtuoși ai sărăciei, acești laureați ai disperării cărau sub braț copii apatici și anemici care scânceau din când în când pentru că victimele lui Ceaușescu îi pișcau pe ascuns.

Victimele astea ale lui Ceaușescu suspinau cu un profesionalism fanatic!

Ucigași cu stil, jefuitori prin tradiție, mă întrerupeau din meditație.

Îi dădeau afară din metrou pe lăutarii care cântau Brahms. Îi izgoneau pe bătrânii cu ale lor cutii muzicale. Îi deportau pe vagabonzii cu mustățile abia mijite. I-au alungat pe smeritul yoghin indian, pe negroteiul Bantu, care nu mai scâncise așa niciodată, pe drogați, acrobați, jongleri, mâncători de foc. Au năvalit în metrou cu aruncătoarele de foc ale incompetenței lor revoluționare, creând o stare de panică, ticuri nervoase, scrâșnituri din dinți, apocalipse - iad!

Ce să zic, victime ale lui Ceaușescu!

Ăsta avea în jur de patruzeci de ani, cam de vârsta mea. Era cocoșat, îmbrăcat într-un sacou. Sub sacou avea pijamale cu pantalonii zdrențuiți. Prin găuri se vedeau niște

picioare subțiri, murdare de ketchup. Fără îndoială că Ceaușescu îl tăiase cu fierăstrăul.

Să fim serioși, eu am lucrat la opera germană timp de treisprezece ani și alți trei în cinematografia bulgară. Știam cum stau lucrurile când vine vorba de ketchup.

„Victimă de-a lui Ceaușescu, domnule!" Și-a băgat mâinile murdare sub nasul meu.

M-am ridicat.

L-am privit cu intenții criminale de sus până jos, așa cum ar fi trebuit să-l privesc pe Koleff. I-am zâmbit fără milă, în batjocură, cum ar fi trebuit să-i zâmbesc și lui Koleff și am spus categoric:

„Victimă a lui Todor Jivkov!"

Tăcere. Lumea ne privea. Ne legănam unul către celălalt, fără să ne atingem. Metroul se clătina la fiecare viraj. I se putea citi uimirea pe față. Apoi a amuțit. Se holba la mine. I s-a întunecat privirea, de parcă vedea o vază rară de porțelan sau o magnolie, naiba știe ce. În colțul ochiului îi apăru o lacrimă care se mări și îi alunecă pe obraz, lăsând o dâră peste fard și ruj. Respira greoi.

„Frate", zise victima în bulgară autentică. „Frate!" Și-a desfăcut brațele, m-a strâns și a început să mă pupe de parcă eram frați pe bune. Radia o iubire pe care nu am mai întâlnit-o până atunci... în general vorbind, nu prea inspir iubire. Dar pe omul ăsta... l-am lăsat să mă îmbrățișeze puternic. Atât de mare îmi era mirarea...

Metroul s-a oprit. M-a tras de mânecă. L-am urmat. Voința îmi era paralizată.

„De unde știi bulgară, nu ești român?"

„Sunt bulgar", zise el. Lumina gălbuie îi juca pe fața plină de vopseluri. Absolut grotesc și, în același timp, ca într-un basm de Charles Perault. „Sunt bulgar, pricepi?" Și-a scuturat pumnul în direcția trenului ce tocmai pleca. „De când ești aici?", întrebă victima.

„De două săptămâni”, l-am mințit eu. Nu știu de ce.

„Un novice... n-ar trebui să porți haine de-astea. Nu ai alte haine, mai bune, pe care să le porți?” Mă privea precum portăreasa.

„Ce e-n neregulă cu hainele mele?”

„Strălucesc de parc-ar fi noi. N-o să capeți niciun franc. De ce nu le rupi puțin, le mototolești. Dă cu puțin noroi pe ele, ca să arăți mai uman. Ești necopt, încă necopt.” Și m-a tras spre bar.

„Mă simt împlinit! Victimă a lui Todor Jivkov, ai auzit asta?”, strigă înspre cei ce grăbeau către metrou, arătând cu degetul spre mine. Oamenii alergau din ce în ce mai repede.

Primele două beri le-am băut pe nerăsuflate. A făcut el cinste. Avusese o zi bună: făcuse 100 de franci.

„În metroul ăsta suntem cam zece bulgari”, bolborosi el. „Kircho, Vancho Kyorata, Grafcheto, toți din echipa lui Ceaușescu. Dă-mi o țigară. Vezi? Te dai de gol iar, pentru că fumezi Marlboro. Trebuie să te apuci de Gitane, fără filtru. Dacă fumezi Marlboro, înseamnă că ai ceva parale. Nu capeți un franc. Tu ai parale?”

„Nu”, am mințit pentru a doua oară. Nu știu de ce. Cred că aveam vreo sută de franci în portofel.

„De unde să ai, dacă fumezi Marlboro?”, a tras el concluzia. „Unde dormi?”

Am mințit pentru a treia oară. Nu știu de ce. I-am spus o poveste - eu de ce să nu spun o poveste? - conform căreia dormeam în subsolul unei cunoștințe, un văr de-al cumnatului meu, un scriitor, căsătorit cu o franțuzoaică, doctoriță de... în fine, doctoriță. Cunoștința asta, scriitorul, tocmai încheiase un biznis: el scria biografia unui milionar, iar milionarul urma să-l ia cu el prin Hawaii, Rio, New York, pentru a-i reda cu acuratețe atmosfera vieții. Îl umple de parale. Iar eu dorm în subsolul lui plin de șobolani.

„Asta numești tu biznis?”, zise Mircho, țuguindu-și buzele (îl chema Mircho). „Ești așa de prost. Milionarul ăsta, dacă chiar o fi milionar, ar putea plăti un scriitor american, francez, englez. E prima dată când aud că cineva angajează un scriitor bulgar. O să-l privească și o să-l asculte o vreme, apoi o să-i dea un șut în fund de o să aterizeze în fața Ansamblului Național din Sofia. Ce știi tu despre scriitori?”

„Nimic”, am mărturisit. „Scriitorul ăsta e singurul pe care-l știu. Eu sunt cântăreț. Am cântat la operă.” (Pe jumătate minciună - am cântat la operă, dar nu la Opera din Sofia, ar fi fost ghinion pentru cei de acolo.)

„Stai să-ți zic eu cum stă treaba. Ești un om bun. Ești patriot. E prima oară când văd un asemenea patriot, victimă a lui Todor Jivkov. Dar ești un prost. De asta îți plătesc eu băutura. Eu, frățioare, cunosc scriitorul bulgar. În Sofia sunt taximetrist. Mulți scriitori bulgari mi-au vomitat în mașină. Scriitorul bulgar nu are nevoie decât de un pic de haleală, ceva de băut și așa se apucă să vorbească despre cât de dulce e comunismul. Oricum, acum nu mai e nimic dulce, acum totu-i de rahat. Cu asta se ocupă ei. Iar prietenul tău este un pederast. Cum zici că-l cheamă?”

„Victor Paskov”, am răspuns eu timid. Mă săturasem de minciuni.

„Cine? Ăla?” Mircho era mânios. „Știi de câte ori l-am dus de la Clubul Scriitorilor acasă la Todor Jivkov?”

Eram șocat. „Cine, eu?!”

„Uite, uite. Zici că s-a măritat cu o franțuzoaică? Sigur o fi vreo scorpie slută.”

„Nu, nu e...”

„E slută, slută ca dracu’.” Era convins. „Ascultă, ai încredere. A fost printre ultimii țicniți care mai credea în Todor Jivkov. A fost plătit cu bani grei să scrie biografia *lui*. Și tu-l numești scriitor? Gras, chel și cu ochii mari?... un

pigmeu fără talent, un furuncul!... un mercenar, un copoi, un destrăbălat!... un nebun, un sifilitic, un cleptoman!"

O vreme l-am înjurat pe Victor Paskov și așa ne-am împrietenit din ce în ce mai mult. Am băut o grămadă de beri. I-am spus că poate o fi scriitorul ăsta al meu un nemernic crunt, dar e un bucătar nemaipomenit. Toți se pricep la gătit, zise el, îi știu eu. Și Doamne, ce apartamente, ce femei, ce petreceri - așa e cu ăștia, scriitorii. Ghirlande, confetti, curve, caviar, whisky! - și țigănușii care între timp mănâncă pâine făcută din hrana vacilor. De asta e tatăl lor aici. Mircho pufni. „Mai bine ți-ai abandona scriitorul și ai pleca. Îți găsim o cutie mare de carton și dormi cu noi la metrou. Ești un vagabond orgolios. Cum ai zis? - *Victimă a lui Todor Jivkov* – pupa-ți-aș mâinile."

„De ce tot țipi că ești victimă a lui Ceaușescu?"

„Pentru ca Todor Jivkov nu se vinde. Tu ești singurul patriot de aici. Ceaușescu e biznisul. El a scos câteva bacnote mototolite și mi le-a întins drept sub nas. Miroase! Vezi ce bine miroase Ceaușescu. Ăsta e dictator și, scuză-mă, al nostru e doar o javră ordinară. Poți să umbli prin metrou și un an, strigând că ești victima lui Todor Jivkov și nimeni n-o să se uite la tine. O să mori de foame. Ceaușescu - odihnească-se-n pace, fie ca amintirea lui să dăinuie, Dumnezeu să-l ierte - el îți va da de mâncare. Toată lumea știe asta."

A turnat câțiva stropi de bere pe jos și a zis, profund mișcat: fie-ți țărâna ușoară, Ceaușescu, 'tu-ți morții mătii!…

O, Todor Jivkov, Todor Jivkov, Todor Jivkov, nemernicule! Ce ar fi fost de mi-ai fi dat așa o ofertă de biznis ca cea a milionarului Koleff acum un an sau doi? M-ai fi trimis la Capri, unde se retrag scriitorii (unde a fost trimis Maxim Gorki) ca să-ți descriu lupta? Mulți literați fără minte roiau în jurul tău (nu-i așa că-ți place literatura?), te duceai la vânătoare cu scriitorii (nu-i așa că erați vânători?), ei lătrau,

gonindu-ți vânatul precum câinii (nu-i așa că erau câini?), cântau cântece tradiționale (nu-i așa că proveneau din popor?) - nu-i așa că în final ți-ai fi deschis gura ta cea mare și ai fi înghițit capșorul meu micuț de scriitor, așa cum pitonul înșfacă iepurașul?

În Bulgaria i se pregătea un proces. Cine oare ar putea face dreptate în privința lui Todor Jivkov? Milioanele lui erau într-un loc mai sigur decât milioanele lui Koleff. Nepoții lui și strănepoții strănepoților lor erau asigurați până la judecata de apoi.

TOTUȘI

Ai auzit ce au decis ăia din metroul din Paris? - tu nu vinzi, omule! Nimeni nu te cunoaște aici. Nu meriți nicio para chioară. Ceaușescu e un hit, dar tu ești - cum a zis Mircho? - da, exact asta ești. Singurul lucru de care ești în stare este să provoci războiul ăsta absurd între camarazii bulgari și cetățenii români din metrou.

Adevăratele victime ale lui Ceaușescu au ocupat Nation, Châtelet, Montparnasse, St Lazar, Les Halles - toate stațiile centrale principale, unde afacerile sunt înfloritoare.

Bulgarii sunt alungați către suburbii, dar acolo locuiesc arabii, indienii, grecii, cărora nu le pasă - nici de Ceaușescu, nici de Buddha, nici de Homer, ca să nu mai zic de Todor Jivkov.

Astfel că bulgarii se duc pe furiș în teritoriul românilor și îl fură pe Ceaușescu ăsta al lor. Iar românul, mare patriot, îl ia la bătaie pe bulgar și nu renunță la tiranul lui. Priviți la Mircho, bătut de trei ori de șoviniști, dar continuă să își riște viața pentru Ceaușescu, care îi hrănește copiii, nu-i așa? Peste trei luni o să se întoarcă în Bulgaria plin de parale. Cui îi pasă că la graniță va fi amendat pentru că a stat mai mult decât îi permitea viza? Francezul e

rezonabil în comparație cu românul. El nu fură pâinea țigănușilor.

„Asta înseamnă big biznis", a încheiat el. „Dură, necruțătoare, urâtă. Restul e o minciună. Ți-e foame?"

Îmi era foame. Îi gătisem fasole milionarului. Muream de foame. Mircho mi-a cumpărat un sendviș cu pește. Era așa generos, atât de bun cu mine. Era gata să mă ajute, să-și dea și sufletul pentru mine. Nu mai întâlnise până acum un nesuferit atât de orgolios. Nici atât de prost. Noi, cântăreții, nu suntem precum scriitorii. Mircho știe cum sunt cântăreții.

Sinceri!

Independenți!

Cântă!

I-am povestit lui Mircho cum Chaliapin nu s-a plecat nici în fața țarului rus, nici a lui Lenin, nici a lui Stalin și a fost înmormântat aici, în Père Lachaise.

„În Père Lachaise, desigur", zise el. Ca pe un prost. N-a avut parte să-l pună într-un mausoleu. Am băut două beri în memoria lui Chaliapin. Știți ce vom face de acum în colo?

Big biznis!

O să mergem la metrou, chiar pe Champs-Elisées, unde sunt adevărații milionari - îi știe Mircho - și o să cântăm. Așa cum cânta Chaliapin!

Să nu ne mai prefacem că suntem români. Să-l ia dracu' pe Ceaușescu. Să terminăm cu umilința asta.

Dis-de-dimineață o să ne așezăm pe coridoarele calde din metroului, ca într-o sală de concert. O să cânt iar balade (nu-i așa că sunt cântăreț de balade?), cu vocea mea de bas-bariton, și ce bine că am voce de bas-bariton. Mircho o să se plimbe pe acolo și o să strige *victimă a lui Todor Jivkov, victimă a lui Todor Jivkov, doamnelor și domnilor, apropiați-vă!* Asta va aduce clienți. Pe bune. Meserie.

Și, după cum bine știți, francezul e curios din fire și se va opri să vadă: cine e ăsta care cântă cu tristețe și atât de bine? Iar noi îi vom spune porcării despre Mircho și țigănușii lui, despre mine, despre Todor Jivkov - francezul va fi încântat și francii vor curge gârlă. Până și cățelușul francezului va fi pătruns. Și dacă guvernul Mitterrand trece pe acolo, și el va fi încântat. Uau! vor spune, oamenii ăștia au suferit mult. Și vor împărți cozonac acestui imbecil, adică poporul bulgar. Nu regina lor a spus că dacă nu e pâine, să se dea oamenilor cozonac? Nu de asta trăim până la urmă, prostule, ca să aflăm cine suntem, de unde venim și unde ne îndreptăm?

Am și dat ceva lumii!

Adevărul, adevărul și numai adevărul!

Ah - ăsta e biznisul.

Restul, o iluzie.